

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
JANA FERLEŽ**

KOPER 2023

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Visokošolski strokovni študijski program

prve stopnje Predšolska vzgoja

Diplomska naloga

IZOBRAŽEVANJE ŽENSK OB DELU IN DRUŽINI

Jana Ferlež

Koper 2023

Mentorica:

izr. prof. dr. Suzana Todorović

ZAHVALE

Iskreno se zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Suzani Todorović, za sprejem mentorstva, svetovanje ter usmerjanje, strokovno pomoč in odzivnost pri pisanju zaključnega dela.

Iskreno se zahvaljujem tudi vsem posameznicam pri sodelovanju v intervjuju, brez katerih zaključnega dela ne bi bilo.

Iz srca se zahvaljujem možu Jerneju, ki me je nenehno spodbujal že v času študija. Zahvaljujem se mu za vso podporo, vztrajnost in potrpežljivost.

Zahvaljujem se tudi svoji družini, ki mi je omogočila študij, me podpirala, spodbujala ter verjela vame.

Zahvaljujem se prijateljici Ani Gole, ki je lektorirala delo.

IZJAVA O AVTORSTVU ZAKLJUČNEGA DELA

IME IN PRIIMEK AVTORJA: Jana Ferlež

VPISNA ŠTEVILKA: 98191355

FAKULTETA: Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

ŠTUDIJSKI PROGRAM IN STOPNJA: Visokošolski strokovni študijski program prve stopnje Predšolska vzgoja

NASLOV ZAKLJUČNEGA DELA: Izobraževanje žensk ob delu in družini

Podpisana izjavljam, da sem avtorica zaključnega dela z naslovom Izobraževanje žensk ob delu in družini.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo zaključno delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem zaključnem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili fakultete,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega zaključnega dela in je zapisan v skladu z navodili fakultete,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo zaključno delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem zaključnem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08, 110/13 in 56/15), prekršek pa podleže tudi disciplinskim ukrepom UP PEF v skladu z njenimi pravili,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo zaključno delo in za moj status na UP PEF,
- je zaključno delo lektorirano in urejeno skladno z navodili fakultete.

Kraj in datum:

Podpis avtorice:

Jana Ferlež

POVZETEK

Temelj diplomske naloge je raziskava o izobraževanju žensk ob delu in družini.

Teoretični del diplomske naloge vsebuje opis družine skozi čas in različne poglede na družino. Sledi opis spola, opisane pa so tudi razlike med biološkim in družbenim spolom. Naša osrednja nit diplomske naloge so ženske in izobraževanje. Predstavili smo feminizem – kaj pomeni in kako se je razvijal. Sledi nekaj besed o izobraževanju in položaju žensk v preteklosti – od vključevanja v družbo, do šolanja in zaposlovanja. Nazadnje pa smo predstavili izobraževanje in družinsko življenje danes.

Empirični del vsebuje deset intervjujev žensk, ki izpolnjujejo vse tri pogoje, ki so pogoj za našo raziskavo. Torej, da se izobražujejo poleg redne službe in družine (vrtčevski/osnovnošolski otroci). Vključili smo tudi njihove navedbe iz intervjujev.

Rezultati naše raziskave so pokazali, da je usklajevanje vseh obveznosti težko in zahteva dobro organiziranost. Udeleženke so povedale, da je bilo to obdobje zanje težko, ampak so vedele, zakaj to počnejo. Vedele so, kakšen je njihov cilj in zato so se trudile. Povedale so, da če bi vedele, kaj prinaša ta odločitev za seboj, verjetno ne bi šle še enkrat skozi ves proces.

Ključne besede: družina, spol, feminizem, izobraževanje, ženske, usklajevanje, obveznost, organiziranost.

ABSTRACT

Education of females by full time job and family.

Foundation of a dissertation is research about education of females which have full time job and family.

Theoretical part of a dissertation contains description of family during times and different looks on family. Description of gender follows, also differences are described during biological and social gender. Females and education are our central thread of a dissertation. We introduced feminism - what does it mean and how was it developing. Some words follow about education and position of females in the past - from participating in society to schoolings and employments. At the end we introduced education and family life today.

Empirical part contains ten interviews of females that are meeting all three conditions for our research. So they are being educated next to regular service and family (preschool/school kids). We assimilated also their statements from interviews.

Results of our research indicated that harmonisation of all obligations was hard and it demands good organization. Participants said that they had difficult period during times, but they knew why they did this. They knew what their goal was and they were striving therefore. They said that they wouldn't probably go through all process once again if they would know what this decision is bringing after itself.

Keywords: family, gender, feminism, education, females, harmonisation, obligation, organization.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL.....	2
2.1 Družina	2
2.1.1 Razlage družin.....	2
2.1.2 Funkcionalistični pogled na družino	3
2.2 Spol.....	5
2.2.1 Biološki in družbeni spol	5
2.2.2 Razlike med spoloma	6
2.2.3 Feminizem.....	7
2.3 Izobraževanje.....	9
2.3.1. Položaj žensk	9
2.3.2 Izobraževanje in družinsko življenje.....	10
3 EMPIRIČNI DEL.....	11
3.1 Problem, namen in cilji	11
3.2 Raziskovalna vprašanja	11
3.3 Metodologija.....	12
3.3.1 Raziskovalne metode	12
3.3.2 Raziskovalni vzorec.....	12
3.3.3 Pripomočki.....	12
3.3.4 Postopek zbiranja podatkov.....	13
3.3.5 Obdelava podatkov.....	13
3.4. Analiza intervjujev	13
3.4.1 Koliko udeleženk študira prvič	13
3.4.2 Razlogi za izobraževanje ob delu in družini	14
3.4.3 Kako je okolica sprejela odločitev	14
3.4.4 Kako je odločitev vplivala na odnos s partnerjem.....	14
3.4.5 Otroci in družina	15
3.4.5.1 <i>Kako so sprejeli vašo odsotnost? So jo občutili.....</i>	15
3.4.5.2 <i>Kje so preživljali čas po vrtcu/šoli? .....</i>	15
3.4.5.3 <i>Menite, da zanemarjate družino? .....</i>	15
3.4.6 Usklajevanje gospodinjskih opravil	16
3.4.7 Fizično in psihično počutje.....	17
3.4.8 Študij, potek in zaključek	17

4 SKLEPNE UGOTOVITVE.....	19
5 LITERATURA IN VIRI.....	21

1 UVOD

Danes se veliko žensk in moških po prekinitvi študija odloči za nadaljevanje le-tega. Njihov namen je pridobiti boljše zaposlitvene možnosti in ekonomski status. Za izobraževanje se v veliki večini posamezniki odločijo sami. Kar 81,6 % podjetij v Sloveniji omogoča izobraževanje svojim zaposlenim (Statistični urad Republike Slovenije, 2020).

Dandanes socialni status ljudi določa izobrazba. Z njo pridobijo večji ugled, vpliv in si ustvarjajo boljše materialne pogoje. Proces izobraževanje ob delu in družini je že kar nekaj časa zelo aktualen in razširjen. Smo mnenja, da je to treba dodatno raziskati in povprašati kar posameznike, da pridobimo neposredne odgovore. Ker bi bil nabor udeležencev zelo širok, smo se osredinili le na ženski spol. V zaključnem delu smo raziskovali izobraževanje žensk ob delu in družini. Zanimalo nas je, kakšni so bili razlogi za to odločitev, kako je sam proces vplival na njihovo partnersko in družinsko življenje ter s kakšnimi problemi so se srečevale in kako so se z njimi spopadale. Zanimalo nas je tudi, kako je proces vplival na njihovo počutje ter kakšni so bili njihovi občutki med in po študiju.

Omenjeni proces vpliva na potek ostalih obveznosti v življenju. Posameznice se srečujejo s časovno stisko pri opravljanju in usklajevanju vsakodnevnih opravil. Ker z vsakim dnem prihaja do sprememb, je ključnega pomena organiziranje obveznosti. Tukaj sodijo prevoz v/iž vrtca ali šole, prevoz na obšolske dejavnosti, popoldansko varstvo, gospodinjska opravila, priprava na vrtec, šolo in službo.

Udeleženske raziskave so lahko pri študiju uspešne, če so organizirane, saj se tako izognejo dodatnemu stresu.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Družina

2.1.1 Razlage družin

Družinski zakonik (DZ, Uradni list RS, št. 15/17, 21/18, 22/19, 67/19, 200/20, 94/22 in 5/23) v 2. členu navaja: »Družina je življenjska skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice.«

Družina je osnovna celica družbe, ki jo sestavljata oče, mati in njuni otroci. Je najbolj naravna skupnost, kjer se otrok razvija. Družina je zavetje, ki nudi toplino, ljubezen in varnost, oblikuje močne čustvene vezi. Je otroku prva »šola«, ki ga uči osnovne kulture, pridobiva osnovne življenjske vrednote in spoznava ljudi okoli sebe ter z njimi vzpostavlja socialne interakcije. Za uspešno vzgojo in razvoj otroka v krogu družine je pomembno, da so tudi njihovi primarni učitelji, torej starši, dobro vzgojeni in se zavedajo namena vzgoje (Asen, 1995).

Sociologi družino opisujejo kot temelj družbe, iz katere izhajamo prav vsi. Je del primarne socializacije, v kateri dobimo prve in osnovne vzorce kulture ter se seznamimo z maternim jezikom. Družina je prvo okolje, ki otroku zagotavlja varnost in toplino (Musek, 1995).

Družine se ne da ustvariti. V družini, v kateri smo odraščali, vsi nosimo družinsko ime (Hadjadj, 2015). Družino opisujejo kot enoto družbene organizacije, ki je potrebna, da lahko človeška družba deluje. Opisujejo tudi razlike v sestavi družin, zato družino obravnavajo kot univerzalno družbeno institucijo, ki je neizbežen del človeške družbe. Murdock družino opredeljuje kot skupnost, ki skupaj živi in združuje svoja sredstva ter delo in ustvarja potomstvo. Navaja tudi razlike med različnimi družbami in potomstvi (Haralambos, Holborn, 1999).

V družini ni razlikovanja v ljubezni. Je vrednostno središče temeljnega človeškega odnosa. Je mesto sobivanja ter skupnega življenja. Družina posameznikom nudi zavetje, rast, ljubezen, ko to potrebujejo (Gradišar, 2005).

Definicija družine po Haralambos in Holborn (1999). »Družina je družbena skupina, za katero je značilno skupno bivanje, ekonomsko sodelovanje in reprodukcija. Vključuje odrasle osebe obeh spolov, med katerimi najmanj dva vzdržujeta družbeno priznано seksualno razmerje, in enega ali več otrok, lastnih ali posvojenih, ki živijo skupaj.« (Haralambos, Holborn, 1999, str. 325).

Definicij družine je veliko in vse se razlikujejo, vendar poudarjajo, da je družina dvogeneracijska skupnost in družbena institucija, ki skrbi za otroke.

Sociologi se torej sprašujejo, ali je družina univerzalna. Univerzalno človeško družbeno skupino Murdock imenuje za nuklearno. Nuklearno družino sestavljajo mož, žena ter otroci. Razširjena družina pa predstavlja življenje in sobivanje še s člani drugih generacij (Haralambos, Holborn, 1999).

Vrste družine se skozi čas spreminjajo, najbolj poznani sta zgoraj omenjeni. Danes pa ima družina več pomenov. Poznamo družine, kjer sta starša nasprotnega spola in imata otroke, prav tako pa poznamo tudi enostarševske, rejniške, istospolne družine ter družine s posvojenimi otroki in reorganizirane družine (Asen, 1995).

2.1.2 Funkcionalistični pogled na družino

Funkcionalisti se ukvarjajo z vprašanji, kaj je funkcija družine. Opisujejo, katera je tista funkcija opravljanja za posameznika ter funkcionalni odnos med družino in deli sistema. V nadaljevanju na kratko opisujemo mnenja funkcionalistov.

Parsons se je ukvarjal s funkcijo družine in pravi, da sta osnovni funkciji primarna socializacija in stabilizacija odraslih. Primarna socializacija se odvija v zgodnjem otroštvu, v družinskem okolju. Je pomembna za otrokov prvi socialni stik z družbo in kulturo, prav tako se v tem času oblikuje otrokova osebnost. Parsons navaja, da bi brez tega družba prenehala obstajati. Avtor poudarja, da družina zagotavlja varnost, toplino in podporo. Poudarja, da ni institucije, ki bi zagotavljala takšno okolje. Parsons dalje razmišlja o stabilizaciji odraslih. Omenja pomen zakonske zveze in čustvene podpore med partnerjema. Nudenje tega drug drugemu izboljša vsakodnevno počutje, zmanjšuje stres in negativno počutje, ki bi lahko pripomoglo k destabilizaciji osebnosti posameznika. Njuna osebnost se stabilizira tudi z vzgojo otrok oziroma s starševsko vlogo (Haralambos, Holborn, 1999).

Kot opisuje Parsons: »Družina zagotavlja okolje, v katerem lahko mož in žena izražata svoje otročje muhe, dajeta in prejemata čustveno podporo, napolnita svoje baterije in tako stabilizirata svoji osebnosti.« (Haralambos, Holborn, 1999, str. 331).

Murdock opisuje funkcijo družine za družbo. Opisuje štiri temeljne funkcije; seksualna, reproduktivna, ekonomska in vzgojna funkcija. Seksualna in reproduktivna funkcija omogočata, da se družba širi. Ekonomska funkcija omogoča preživetje. Vzgojna funkcija pa je pomembna za kulturno življenje in socializacijo. Murdock opisuje, da vseh funkcij ne opravlja družina, se pa vse začne v nuklearni družini. Drugi pomen se navezuje na posameznika. Murdock omenja seksualno funkcijo kot dober primer zagotavljanja

dobrih odnosov v družini z močnimi in zavezujočimi čustvi. Seksualna funkcija združuje moža in ženo ter pomaga pri stabilizaciji družbe. »Družina torej hkrati zagotavlja »nadzor in izražanje« seksualnih nagonov in s tem opravlja pomembne funkcije ne le za posamezne člane, temveč tudi za družino kot institucijo in za družbo kot celoto.« (Haralambos, Holborn, 1999, str. 329).

Sociologi imajo različna mnenja o družini. Nekateri so nasprotovali funkciji družine. Kritiki so mnenja, da je nuklearna družina disfunkcionalna. Pravijo tudi, da je izolirana od drugih sorodnikov in širše skupnosti ter za posameznike prinaša več čustvenih pritiskov in stresa. Omenjajo, da prihaja do več konfliktov med partnerjema in otroci. Družina, ki ima malo stikov z zunanjim svetom, tvori strah in sumničenje. Nadalje kritiki navajajo, da prej kot bodo nuklearne družine vstopile v stik z zunanjim svetom, prej bodo začele izginjati tegobe družbe (Haralambos, Holborn, 1999).

Laing pravi, da je razlika med normalnimi in nenormalnimi družinami majhna in da se lahko iz proučevanja nenormalnih družin marsikaj naučimo. Družine se danes postavljajo kot nekaken družinski geto in vidijo zunanji svet kot ogrožajoč. Učijo se poslušnosti. Namen družine je učenje poslušnosti in na tak način prilagajanje družbi (Haralambos, Holborn, 1999).

2.2 Spol

Spolne vloge so del našega življenja in z njimi se srečamo že v otroštvu. Spol in spolne vloge so ukoreninjene v nas in so nam samoumevne. Da pa lahko razumemo sebe in svet okoli sebe, moramo razumeti družbeni in biološki spol (Musek, 1989).

2.2.1 Biološki in družbeni spol

Biološki spol (moški in ženski) se razvije od odvisnosti od kromosomov, kjer se razvijejo organi, ki proizvajajo hormone. Razlike se pričnejo že takoj po rojstvu, ko so vidne genitalije. Znaki, ki nakazujejo, katerega spola bo otrok, se pričnejo kazati po petem tednu nosečnosti in se do konca tretjega meseca opredelijo v moški oziroma ženski spol (Weininger, 1993). Zaradi znakov, kot so zunanje, notranje genitalije, spolne žleze, hormonska stanja in sekundarne spolne značilnosti, lahko ženske zanosijo in dojijo otroka, moški pa ne. Vpadljive so tudi razlike v postavi – moški bolj mišičasti kot ženske (Haralambos, Holborn, 1999). Nekateri znanstveniki menijo, da so hormoni ter možgani tisti, zaradi katerih so opazne razlike v obnašanju in družbenih vlogah med moškim in žensko. Oba spola proizvajata vrsto hormonov, ki posledično vplivajo na obnašanje, osebnost in čustva posameznika (Haralambos, Holborn, 1999; Fausto-Sterling, 2014).

Z družbenim spolom se ne rodimo, ampak se ga naučimo. Je to, kar mislimo in počnemo. Učimo se ga od zgodnjega otroštva, s posnemanjem. Družbeni spol se oblikuje že na začetku, z obravnavanjem deklica, deček. Razlike se pojavljajo pri oblačilih, igračah, načinu govora, pričakovanem vedenju. Otrok te razlike iz okolja, v katerem biva, ponotranji in kasneje ravna enako. Sociološke razlike prihajajo iz družbenih procesov. Sem spadajo aktivnosti glede na spol v družbi in vloge spola v družbi (Jorgan, 1986; Musek, 1989).

Že v preteklosti so delo delili glede na spol. Zaradi moške robustne in mišičaste postave, so jim pripisovali dela kot so lov, drvarjenje, rudarstvo in podobno, ženski pa so pripisovali skrb za družino, rojevanje otrok, nabiranje hrane. Pojavijo se nasprotovanja v delitvi dela, saj obstajajo različne kulture, kjer določenih nalog ne opravljajo vedno moški in drugih vedno ženske (Haralambos, Holborn, 1999).

2.2.2 Razlike med spoloma

Kot smo že omenili, se razlikovanje glede na spol prične že v zgodnjem otroštvu. Starši prevečkrat ravnajo na podlagi stereotipov (oblačila, igrače, obnašanje). Otroku so starši zgled, prav tako pa tudi drugi, na primer sovrstniki pri igri in druge osebe v danem okolju (Arsenjuk, 2014).

Nekateri sociologi so se spraševali, ali biološki in družbeni spol vplivata na vedenje žensk in moških. Sociologi trdijo, da sta biološki in družbeni spol povezana. Veliko je raziskav, ki so odkrivale vzroke razlik med spoloma. Spola se med drugim med seboj razlikujeta po vedenju in izražanju. Ženske bolj ekspresivno in neverbalno izkazujejo svoja občutja, mnenja – pri tem verbalno izkazovanje ni izključeno. Za moške je značilno, da svoja čustva izkazujejo manj nazorno. Njihovo izkazovanje je bolj verbalno (Anderson, Leaper, 1998). V preteklosti je v družbi veljalo, da moški ne jokajo in so čustveno stabilni in trdni.

Razlike med žensko in moškim se kažejo tudi na lastnostih. Pri ženskah prevladujejo skrb za družino, ustrežljivost, prijaznost, vdanost, nudenje pomoči, empatija in mnogo drugih lastnosti. Moški so po naravi bolj odločni, impulzivni, skrbni in se ne obremenjujejo pretirano (Musek, 1989).

Razlike se kažejo tudi v družbeni moči, saj je le-ta nerazporejena. Družbena moč je opredeljena kot vpliv in nadzorovanje drugih (Arsenjuk, 2010). Moški imajo več družbene moči kot ženske. Nižja moč ženske je posledica različnih družbenih vlog in plačanih zaposlitev. Ženske tako opravljajo neplačane vloge doma, moški pa zasedajo delovne vloge (Arsenjuk, 2010; Musek, 1989).

Družbeno moč razdelimo na več podkategorij. Dokazi kažejo, da imajo ženske manj vpliva kot moški, saj so ljudje prepričani v slabšo usposobljenost žensk – ženske morajo biti še boljše kot moški, da se jih sploh jemlje resno (Arsenjuk, 2014). Govorimo o strokovni moči. Legitimna moč opisuje moč, ki jo ima oseba, da od drugih zahteva spoštovanje in ustrežljivost. Legitimno moč imajo tisti, ki so na višjem položaju in imajo oblast nad drugimi. Vsakršen poskus uveljavljanja legitimne moči pri ženskah se lahko smatra za kršitev in je obravnavan kot neprimerno vedenje za ženske (Carli, 1999). Raziskava, ki je bila opravljena na študentih, dokazuje, da so ljudem bolj všeč samozavestni moški, med ženskami pa so bolj priljubljene tiste, ki so sramežljive (Carli, 1999). Moški uporabljajo več legitimne moči za doseganje svojih ciljev. Opravljenih je bilo več raziskav, ki dokazujejo, da se moški upirajo ženskam, ki so na vodilnih položajih in so deležne manjše legitimnosti. Zadnja veja družbene moči je referenčna moč. Temelji

na priljubljenosti, kako je neka oseba všeč drugim. Tukaj v ospredje pridejo ženske, saj so zaradi svoje toplote in razumevanja bolj všečne drugim (Carli, 1999).

2.2.3 Feminizem

Razlike in neenakost med spoloma predstavljajo in opisujejo tudi trije različni feministični pristopi, ki se razlikujejo v svojih pogledih. »Ti trije pristopi se precej prekrivajo in vsak izmed njih vsebuje feministke z različnimi pogledi. Vendar pa je pomembno razlikovati med temi perspektivami. To pomaga razjasniti nekatere izmed najpomembnejših sporov znotraj feminizma, feministke pa se pogosto prištevajo k eni izmed teh kategorij.« (Haralambos, Holborn, 1999, str. 600).

Radikalni feminizem govori o izkoriščanju žensk s strani moških. Feministke opisujejo, da ženske opravljajo delo za moške, ko skrbijo za otroke, gospodinjstvo in za to niso plačane. V očeh radikalnih feministk je družba patriarhalna. Omenjajo tudi družino, ki naj bi ženske zatirala v moderni družbi. Feministke zavračajo vsakršno moško pomoč, ker vidijo moške kot sovražnike. Večina radikalnih feministk ima enak cilj kot feministke drugih pristopov. Želijo si enakosti med spoloma, ne pa prevlade enega od spolov (Haralambos, Holborn, 1999; Butler, 2011).

Marksistični feminizem krivi kapitalizem in kapitaliste za to, da so ženske izkoriščene. Tudi one so mnenja, da je neplačano delo doma glavno izkoriščanje žensk. Marksistične feministke omenjajo izkoriščanje žensk pri zaposlitvah – da imajo slabši položaj in so manj plačane. Feministke spodbujajo sodelovanje med ženskami in moškimi v delavskem razredu. Na splošno si želijo spremembe v družbi, enakost. So mnenja, da so spremembe možne šele takrat, ko bo vladal demokratični sistem (Haralambos, Holborn, 1999).

Liberalni feminizem ima, kot pojasnjujejo sociologi, največjo podporo v javnosti. Prav zaradi tega, ker nima točno določenih teorij o neenakosti in njegova stališča ne nasprotujejo v tolikšni meri obstoječim vrednotam. Stremi k spremembam v politiki, gospodarstvu in sociali. Feministke pravijo, da ne moški in ne ženske nimajo koristi od problematike neenakosti. Razlagajo, da sposobne ženske ne dobijo možnosti za izkoristek svojih talentov in sposobnosti, moški pa so prikrajšani za čas s svojimi potomci.

»Ustvarjanje enakih možnosti, še posebno v izobraževanju in pri delu, je glavni cilj liberalnih feministk.« *»Čeprav je med feminističnimi pogledi najmanj radikalen, liberalni feminizem vodi k pomembnim družbenim spremembam. Spremembe, ki jih zagovarja, bi*

vodile najmanj k temu, da bi imele ženske enake možnosti kot moški za dostop do poklicev z visokim statusom.» (Haralambos, Holborn, 1999, str. 601).

Velika večina ne ve, kaj dejansko je feminizem. Mnogi mislijo, da je feminizem gibanje za enakost do moških in gibanje proti moškimi. Vendar feminizem odpira mnogo več tem. Res pa je, da je feminizem, ki se zavzema za spolno enakost, najbolj odmeven. Omenja enakost med spoloma – enako plačilo, porazdelitev dela tudi doma (Butler, 2001; Godina, 2021).

Ženske so bile dolgo časa v podrejenem položaju – vse dokler se ni razvilo žensko osvobodilno gibanje, imenovano feminizem. Gibanje, ki je in še vedno želi spremeniti položaj žensk v družbi, ki želi odpraviti seksizem, seksistično izkoriščanje in zatiranje. Feministke se borijo za spolno enakost med moškimi in ženskami, tukaj prištevajo enako plačilo za enako delo in enakomerno porazdelitev gospodinjskega dela. Zavzemajo se za osvoboditev žensk. Prav tako naštevajo pravico do splava, do lezbištva in nasprotujejo posilstvu ter nasilju v družini. Poleg tega Hooks (2000) navaja, da se veliko ljudi strinja z idejo o spolni enakosti prav na delovnih mestih. Feministično gibanje je bilo dolgo časa razdeljeno in v navzkrižju. Nasprotja so se dogajala prav med ženskami. Reformistične feministke so poudarjale enakost med spoloma, revolucionarne feministke pa so želele odpraviti patriarhat in seksizem. Z reformističnim feminizmom so dosegle več svobode, lahko so več odločale o svojem življenju, vendar so delo, ki ga niso želele opravljati, morale opraviti ženske nižjih slojev. Videli so, da je lahko različic feminizma toliko, kot je žensk. Politika se je umaknila od feminizma (Hooks, 2000).

Avtorica Vesna V. Godina v svojem delu govori o feminizmu danes. Govori, da si je zahodni feminizem zadal vključevati ženske v javne sfere. Navaja, da je feminizem pomagal ženskam, da so prišle na višje položaje, ampak je zašel s poti. Kritizira sodobni feminizem, ker se spreminja v gibanje, ki deluje po logiki neoliberalizma; zagotoviti dobro počutje posameznikom/posameznicam. Opisuje, da se je feminizem izgubil. Pravi feminizem se je zavzemal za enakopravnost in izboljšanja življenja vseh žensk. S sodobnim feminizmom se ni rešil problem izkoriščanja žensk – namreč v nezahodnih družbah so ženske še vedno izkoriščene. Problem v sodobnem feminizmu so posameznice na vodilnih položajih, ki so dobro plačane, še vedno pa v tovarne umeščajo ženske in jih plačujejo manj (Godina, 2021).

2.3 Izobraževanje

Izobraževanje v širšem pomenu pomeni pridobivanje novega znanja. Učenje novega vedno poteka formalno ali neformalno. Izobraževanje oziroma učenje, se je dogajalo že v preteklosti, kjer so otroci spremljali življenje svojih staršev in se učili za preživetje. S časom so se v predindustrijskih družbah začele ustanovljati šole, poučevali so učitelji. Šolanja pa so bili takrat deležni le izbranci. Z razvojem industrije je pola postala dostopna tudi ostalemu ljudstvu (Haralambos, Holborn, 1999). Izobraževanje omogoča obnavljanje družbe, s pomočjo le-tega se posameznik oblikuje in pripravlja na življenje in reprodukcijo. Izobraževanje ima svojo težo v družbi. Posamezniki z višjo izobrazbo prihajajo na višje položaje z večjo odgovornostjo. Drugi z nižjo izobrazbo pa ostajajo na nižjih in srednjih poklicnih ravneh (Krajnc, 1977).

»Spomnimo se srednjega veka, ko je izobrazba bila le privilegij ozkega sloja duhovščine. Ta se je prav po tem ločil od ostalih in prišteval k zgornjemu sloju. Pozneje, v predindustrijski družbi, pa je gospodarski razvoj zahteval, da se tudi pripadniki spodnjega družbenega sloja, neposredni proizvajalci, do določene mere izobrazijo. Istočasno pa je nastala potreba, da se čimbolj izobrazijo tudi zgornji družbeni sloj, ki aktivno vodi proizvodnjo. S tem je postala do določenega nivoja izobrazba dostopna vsem. Osnovna šola je postala splošno obvezna šola, ker je takratni vladajoči sloj spoznal, da je to potrebno za gospodarstvo; to spoznanje je vplivalo tudi na podaljševanje obveznega šolanja.« (Krajnc, 1977, str. 42).

2.3.1. Položaj žensk

Neenakost in zapostavljanje žensk se je kazalo tudi na področju izobraževanja in zaposlovanja. Ženske niso imele možnosti za izobraževanje, prav tako ne za zaposlitev. Bile so gospodinje, denar pa so služili mošje (Haralambos, Holborn, 1999).

Mnogo stvari se je s časom izboljšalo in ženske so pridobile enakopravnost. Dovoljena jim je bila izobrazba, imele so možnost zaposlitve in opravljanja katerega koli dela. Med industrializacijo v letih 1841 je ponovno prišlo do sprememb pri zaposlovanju. Ženske so predstavljale grožnjo moškimi, zato so omejili zaposlovanje žensk (Jogan, 1986). Propagirali so, da bi ženske ponovno delo opravljale le doma. Odsev neenakopravnosti se ponekod še vedno odraža, če omenimo plačilo dela – ženske dobijo slabše plačilo za opravljeno delo, na vodstvenih položajih razmeroma prevladujejo moški, ženske imajo po predsodkih manjšo moč kot moški in se morajo korenito potruditi, da bodo slišane in uslišane.

Krajncева nadalje omenja, da se zahteva po višji izobrazbi večja. Posledica gospodarskega razvoja je torej višja izobrazba, ki pa je hkrati pogoj za nadaljnji razvoj. Potreba po ročnem delu se zaradi sodobne industrije manjša, saj le-tega nadomeščajo stroji (Krajnc, 1977).

2.3.2 Izobraževanje in družinsko življenje

V našem delu se sprašujemo, kako v praksi poteka izobraževanje ob delu in družini. Literatura nam ponuja nekaj odgovorov. Večina posameznikov se kasneje odloči za dokončanje študija, da bi povečali kompetence, razvili osebnost in pridobili boljše možnosti za zaposlitev.

»Potrebe po novem znanju se odpirajo sproti, ko ljudje že opravljajo svoj poklic, zato se odrasli izobražujejo pozneje. Novo znanje se ponuja v obilici. Sočasno pa nastajajo tudi nove potrebe po znanju zaradi sprememb v okolju. Odrasli si naknadno pridobivajo znanje, spretnosti in navade ter razvijajo sposobnosti in oblikujejo nova stališča in poglede.« (Krajnc, 1977, str. 31).

V današnjih časih zaposlitve ni treba več prekinjati, ker je ogromno možnosti vzporednega izobraževanja, bodisi med tednom ob večerih ali med vikendi – izobraževanje potemtakem poteka v njihovem prostem času. Z napredovanjem tehnologije je izobraževanje danes lažje opravljati, saj se lahko velik delež predavanj izvede na daljavo. Za posameznike z družinami in oddaljenostjo od fakultete je to zelo priročno (Krajnc, 1979; Mrčela, Sadar, 2007).

Krajnc v svojem delu omenja vpliv izobraževanja na družinski status. Raziskovalci so izvedli raziskavo o tem, kako družinski status vpliva na učenje odraslih, ter ugotovili, da so bili najbolj uspešni mlajši moški, ki so se ukvarjali s poklicnim delom in materialno vzdrževali družino. Rezultati so pokazali, da so bile najmanj uspešne mlajše ženske z majhnimi otroki. Pri učni uspešnosti so se pokazale razlike tudi med samskimi in poročenimi ženskami. »Družina torej pomembno vpliva na rezultate žensk pri izobraževanju. Ženske z družino so preveč obremenjene; za gospodinjska opravila, nego dojenčka in vzgojo otrok porabijo večino časa. Žensko velikokrat preplavi vsakdanje življenje in ritem gospodinjskih del. Otroci se nanjo postopoma bolj navežejo kot na očeta, ker se z njimi več ukvarja in ima več skupnih doživetij. Ženska je premalo motivirana, da bi si v danih razmerah izborila čas in energijo še za poklicno izobraževanje.« (Krajnc, 1977, str. 127).

Izobraževanje vsekakor vpliva tudi na partnerski odnos. Vloga moža in žene je grajena na partnerskem odnosu, oba sta enakovredna. Enakovrednost daje možnost

razvijanju partnerskih odnosov, hkrati pa imata oba enake možnosti v javnem in poklicnem življenju. Nova delitev družinskih vlog jima daje možnosti za nadaljnje izobraževanje in izpopolnjevanje (povzeto po Krajnc, 1977, str. 127).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Problem, namen in cilji

Družina je temelj družbe, je osnovna enota družbene organizacije in je odgovorna za prvo socializacijo (Haralambos, 2001). Funkcija družine se skozi čas spreminja, prav tako pa tudi vloge posameznih članov družine. Ženske so bile tiste, ki so skrbele za družino in zanje je veljalo, da rojevajo otroke, skrbijo za gospodinjstvo, so žene in matere, so podložne moškim. Delo se je delilo glede na spol, vendar v današnjih časih le-to ni več pravilo. Do spremembe položaja in vloge ženske v družini je prišlo z industrializacijo, ko so se te začele vključevati v družbo. Feministični pogled na družino je bil prvi, ki je dal poudarek na ženske in na hišno delo, ki ga opravljajo. Feministke pravijo, da so ženske izkoriščene in neplačane za delo, ki ga opravljajo doma, zagovarjajo sodelovanje in skupne interese, zavračajo patriarhalno vlogo in želijo enakopravnost v družbi. Z novimi pogledi in postavljanjem izobraževanja in lastne kariere v ospredje so se začele izobraževati tudi ženske (Haralambos, 2001). V današnjem času je poleg ženske vloge v družini pomembna tudi njena kariera in izobrazba.

V diplomski nalogi se osredinjamo na ženske, ki se v družini poleg svoje vloge matere in partnerice osredinjajo še na karierno rast, delo in izobraževalni proces. Zanimalo nas je, kako usklajujejo izobraževanje, delo in skrb za družino. Skladno z raziskovalnim namenom smo zastavili raziskovalna vprašanja, ki smo jih zapisali v nadaljevanju.

3.2 Raziskovalna vprašanja

Pri raziskovanju smo zastavili šest raziskovalnih vprašanj. Oblikovali smo jih na podlagi zgoraj opisanega problema.

Raziskovalna vprašanja:

RV1: Zakaj odločitev za študij ob delu in družini?

RV2: Kako je izobraževanje vplivalo na odnos med partnerjem in otroki?

RV3: Kakšno pomoč so nudili partner ter njeni ali partnerjevi starši pri vzgoji in gospodinjstvu?

RV4: Kako je sam proces vplival na fizično in psihično počutje?

RV5: Kako so usklajevale obveznosti za študij poleg družine in dela?

RV6: Kakšni so bili občutki in mnenja?

3.3 Metodologija

3.3.1 Raziskovalne metode

V diplomski nalogi smo uporabili kvalitativni raziskovalni pristop, saj gradivo razkriva odnose, menja ter besedne opise. Gradivo je obdelano in analizirano besedno in nestatistično. Raziskovalna metoda je deskriptivna. Uporabili smo tehniko spraševanja, in sicer intervju.

3.3.2 Raziskovalni vzorec

Udeleženke, ki so sodelovale v raziskavi smo izbrali po namenskem vzorcu. Sodelujoče so mlade mame in partnerice, ki ob službi in družini končujejo izobrazbo. V raziskavo so vključene preko intervjuja. V raziskavi je sodelovalo 10 žensk.

Prva udeleženka je stara 28 let, je mati dveh otrok, zaposlena v šolstvu in dela v dopoldanskem delovnem času. Druga udeleženka je stara 30 let, je mati dveh otrok, zaposlena je v klicnem centru in njen delovni čas je izmeničen. Tretja udeleženka je stara 29 let, je mati treh otrok, zaposlena je v šolstvu (dopoldanski delovni čas). Četrta udeleženka je stara 40 let, je mati štirih otrok, zaposlena je v šolstvu, prav tako v dopoldanskem delovnem času. Peta udeleženka je stara 30 let, je mati treh otrok, zaposlena je v šolstvu v dopoldanskem delovnem času. Šesta udeleženka je stara 33 let, je mati dveh otrok, zaposlena je v prodaji in njen delovni čas je izmenski. Sedma udeleženka je stara 31 let, je mati treh otrok, zaposlena je v nabavni logistiki in dela v dopoldanskem času. Osmo udeleženka je stara 28 let, je mati dveh otrok, zaposlena je v trgovini s tekstilom, njen delovni čas je izmenski. Deveta udeleženka je stara 36 let, je mati dveh otrok, zaposlena je v farmaciji v dopoldanskem delovnem času. Deseta udeleženka je stara 32 let, je mati treh otrok, zaposlena je na pošti in njen delovnik je dopoldanski.

3.3.3 Pripomočki

Za raziskavo smo uporabili tehniko spraševanja – polstrukturiran intervju. To pomeni, da imamo vnaprej pripravljena ključna vprašanja. Intervjuvanec posreduje odprte odgovore. Vprašanja se po potrebi prilagajajo glede na potek intervjuja.

3.3.4 Postopek zbiranja podatkov

Oblikovali smo raziskovalna vprašanja. Na podlagi tega smo določili tehniko zbiranja podatkov – intervju. Intervjuji so bili opravljeni v različnih časovnih obdobjih, na različnih lokacijah. Intervjuje smo s posameznicami opravljali v vnaprej dogovorjenem okolju, najpogosteje v domačem okolju posameznic. Seznanili smo jih z anonimnostjo. Čas trajanja intervjujev se razlikuje, povprečen čas celotnega intervjuja je 30 minut. Pri intervjuju smo uporabljali vnaprej sestavljena vprašanja, beležko ter mobilni telefon za snemanje – za lažje zapisovanje in citiranje odgovorov. Intervjuvanke so bile s snemanjem seznanjene. Med pogovorom smo beležili krajše odgovore.

3.3.5 Obdelava podatkov

Po končanih intervjujih je sledil prepis odgovorov. Odgovori so obdelani kvalitativno, s kodiranjem in kategoriziranjem. Podatke smo primerjali in interpretirali ter jih besedno analizirali, brez uporabe statističnih pripomočkov in operacij. Rezultati so predstavljeni na podlagi zastavljenih raziskovalnih vprašanj. Pri zapisovanju intervjujev smo uporabili program Microsoft Office Word 2016.

3.4. Analiza intervjujev

V nadaljevanju predstavljamo odgovore udeleženk.

3.4.1 Koliko udeleženk študira prvič

Udeleženke smo vprašali, ali študirajo prvič ali študij nadaljujejo zaradi predhodne prekinitve. Rezultati kažejo, da večina sodelujočih ne študira prvič. Pripovedujejo, da so študirale že prej, citiram njihove odgovore: »Ne študiram prvič, že imam zaključen stari univerzitetni program na Fakulteti za šport.«; »Za študij sem se odločila, ker sem imela zelo mlada otroke in sem se po srednji šoli zaposlila v vrtcu. Moja velika želja je bila narediti višjo izobrazbo in napredovati v službi, zato sem se odločila za študij ob delu. Ker sem uspešno opravila visokošolsko izobrazbo, sem se odločila še za magistrski študij.«; »Nisem prekinila študija, končala sem redni visokošolski študij in pridobila naziv univerzitetni diplomirani inženir, kasneje, že zaposlena in mati dveh majhnih otrok (dve in štiri leta), sem ob delu vpisala še drugi visokošolski program in pridobila naziv univerzitetni diplomirani ekonomist.«). Vse razen ene udeleženke so študij za nekaj časa prekinile in nadaljevale v roku 1-3 let.

Edina udeleženka, ki smo jo intervjuvali, je opravljala redni študij, hkrati pa si ustvarjala družino. Pravi takole: »Študij predšolske vzgoje sem opravljala vzporedno z ustvarjanjem družine. Med študijem sem se poročila, rodila prvega sina in noseča s hčerko zagovarjala diplomu, ki sem jo napisala v času absolventa. Študij pedagogike

Montessori pa sem opravljala, ko sem bila že zaposlena v zasebnem vrtcu Montessori in že imela družino.«

Iz podanih razlogov vidimo, da so udeleženke študij nadaljevale na visokošolskih, univerzitetnih ali magistrskih smereh.

3.4.2 Razlogi za izobraževanje ob delu in družini

Udeleženke so izpostavile različne odgovore glede odločitve nadaljevanja študija. Razdelimo pa jih lahko v dve veji:

- Večina je želela pridobiti dodatno stopnjo izobrazbe, ki bi jim pozitivno koristila pri zaposlitvi. Odgovori so bili naslednji: »Odločitev je bila sprejeta v dogovoru z nadrejenim, po odhodu sodelavca v pokoj, bom s končanim študijem lahko dobila nove delovne naloge.«; »Tekstilne tovarne so se kot po tekočem traku začele zapirati. To je bil alarm, da je treba narediti korak naprej.«; »Ob podpori družine sem se odločila, da dokončam šolo, saj sem dobila možnost za napredovanje v službi in tudi samo delo z otroki me zelo veseli.«
- Druge so nadaljevale zaradi svoje želje po odkrivanju in spoznavanju novih tem in področij: »Odločitev je bila lastna, želela sem pridobiti dodatno, teoretično znanje glede ekonomskih znanosti.«; »Glavni razlog za odločitev študija Montessori pedagogike je bilo spoznanje, da je način dela po omenjeni pedagogiki zame najprimernejši. Preko takšnega dela lahko otrokom ponudim največ, kar lahko dam. Način dela se sklada z mojim mišljenjem.«

3.4.3 Kako je okolica sprejela odločitev

Udeleženke so na vprašanje, kako je njihovo odločitev sprejela okolica in njihovi bližnji, odgovorile pozitivno. Povedale so, da so jih pri tej odločitvi vsi podprli in jim stali ob strani. Pravijo takole: »Zelo pozitivno.«; »Okolica me je zelo podpirala pri obeh študijih.«; »V tistem času je okolica pozitivno sprejemala moje aktivnosti.«; »Nihče me pri moji odločitvi ni oviral.«

Njihovi odgovori kažejo na to, da niso prejele nobenih negativnih opazk s strani tretjih oseb. V nadaljevanju analize vidimo, da so prejele ogromno pomoči in spodbud.

3.4.4 Kako je odločitev vplivala na odnos s partnerjem

Udeleženke so se spopadale z več ovirami v tem času. Ena izmed teh je tudi odnos s partnerjem. V intervjuju so izpostavile, da je bilo veliko prilagajanja iz njene in partnerjeve strani: »Oba sva morala sprejeti kompromise, in sicer mož, da bo več časa moral vložiti v skrb za gospodinjstvo in vzgojo otrok. Jaz pa sem morala skleniti

kompromis, da se odrečem določenim prostočasnim dejavnostim in se posvetim skrbi za otroke in gospodinjstvu.«; »Več je bilo prilagajanja, sploh s strani moža. Vendar ni bilo nikoli problema.«

Udeleženke so povedale, da je njihova odločitev vplivala na odnos s partnerjem, in sicer pozitivno. Pravijo naslednje: »Vsekakor je vplivalo, vendar me je mož v odločitvi podprl.« Povedale so, da so se srečevale tudi s problemi, vendar da se je vse uspešno rešilo s pogovori in organiziranjem. »Partner mi pomaga tako finančno kot tudi skrbi za družino in gospodinjska opravila.«; »Mož mi je bil v gromozansko oporo in je prevzel velik del gospodinjstva (kuhanje obrokov, skrb za perilo, skrb za hišo, varstvo in vzgoja otrok).«

3.4.5 Otroci in družina

3.4.5.1 Kako so sprejeli vašo odsotnost? So jo občutili?

Nekaj udeleženk je odgovorilo, da so otroci lepo sprejeli njihovo odsotnost. Pravijo naslednje: »Brez vidnih posebnosti.«; »Veseli so me bili, ko sem prišla domov.« Pravijo, da niso pretirano občutili njene odsotnosti: »Mislim da odsotnosti niso občutili. Res sem se trudila, da sem bila z njimi ves ostali čas.«; »Niti ne, študirala sem večinoma zvečer, ko so otroci spali.«

Druge pa menijo, da so otroci občutili njihovo odsotnost: »Težko rečem, kako sta sprejeli mojo odsotnost, saj sta še majhni (dve in štiri leta). Starejša hčerka me je nekajkrat vprašala, zakaj moram oditi (na predavanje) itd.«; » Otroci občutijo mojo odsotnost, vendar jo razumejo, saj vedo, da bo tako samo nekaj časa, dokler ne končam študija.«

Udeleženke so nam povedale, kako nadomestijo čas z otroki. Navajam njihove odgovore: »Nekoliko težje je pri otrocih, ko sem veliko odsotna. Mojo odsotnost nadoknadimo ob vikendih, ko sem doma, in med počitnicami. Se pa dnevno tudi vidimo ali se pokličemo po telefonu, da se dogovorimo o obveznostih.«.

3.4.5.2 Kje so preživljali čas po vrtcu/šoli?

Pri večini je bil odgovor, da je na otroke pazil partner ali njeni/njegovi starši: »Med predavanji in pred izpitom jih je čuvala moja tašča.«; Po vrtcu pa so bili pri možu.«; »Doma, v varstvu moža. Izjemoma (če je imel mož opravke) v varstvu starih staršev.«; »Živimo na podeželju. Tukaj je življenje bolj razgibano in neomejeno. Pazili pa so jih moji starši ali partner.«

Prav tako so povedale, da otroci, ki so že malo starejši razumejo, kaj mami počne. Med pogovorom so navedle, da sta (oče in mama) otrokom razložila, kaj bo mami počela, kdaj in kdo bo med tem časom skrbel za njih. Povedale so, da so to razumeli, citiram: »Razumejo, saj vedo, da bo tako samo nekaj časa, dokler ne končam študija.«

Raziskava je pokazala, da otroci največ varstvenega časa preživijo v družbi drugega starša ali starih staršev in manj z ostalimi sorodniki. Otroci so po mnenju udeleženk radi zahajali v popoldansko varstvo k sorodnikom: »Zelo radi gredo k babici na obisk.«

3.4.5.3 Menite, da zanemarjate družino?

Vprašanje, ki je precej direktno, vendar realno. Udeleženske so morale pred odgovarjanjem o vprašanem dobro premisliti. Menimo, da so bili njihovi odgovori iskreni. Odgovorile so, da nimajo občutka zanemarjanja družine, citiram: »Niti ne.«; »Ne, nikoli.«; »Nikoli nisem imela občutka, da zanemarjam družino,«; »Ne. Ni važno koliko časa preživiš z družino, ampak, kako ga preživiš.«

Vprašali smo jih, zakaj tako menijo. Odgovori so bili naslednji: »Ne, saj sem čas, ko bi ga drugače porabila za prostočasne dejavnosti, porabila za družino. Sem se pa odrekla druženju s prijatelji in deloma športni rekreaciji. Prav tako sem bila popoldan odsotna samo povprečno dva dni v tednu.«; »Saj sem dobro organizirana in lahko sproti opravim delo za službo, za šolo in tudi domača opravila. Vzamem si čas za družino, razumejo pa da imam včasih veliko dela in me takrat pustijo, da opravim svoje delo.«

3.4.6 Usklajevanje gospodinjskih opravil

Rezultati so pokazali, da so h gospodinjskim opravilom prispevale same, največ pomoči pa so jim nudili njihovi partnerji: »Skrb za gospodinjstvo ob dnevih, ko sem z doma, je prevzela žena. Ko pa sem doma sam prispevam k skrbi za gospodinjstvo.«; »Oba sva skupno poprijela za vsa gospodinjska dela.«; »Mož mi je bil v gromozansko oporo in je prevzel velik del gospodinjstva (kuhanje obrokov, skrb za perilo, skrb za hišo, varstvo in vzgoja otrok).«; »Pri skrbi za gospodinjska opravila sodeluje celotna družina, tako da vsak kdaj pa kdaj pomaga pri opravilih. Prav tako se s partnerjem dogovoriva za prevoze otrok v popoldanskem času in se izmenjujeva, kolikor se da glede na najin urnik službenih in šolskih obveznostih.«

Občasno so jim na pomoč pri gospodinjskih opravilih priskočili tudi stari starši: »Včasih me je peljal tudi oče in je ta čas popazil na sina. Ko sem opravljala izobraževanje, je bil na voljo za varstvo in kosila oče, predvsem pa je skrb nad vsem prevzel mož.«; »V veliko pomoč so mi bili mož in njegovi starši.«; »Občasno so pomagali tudi moji starši – kuhanje kosila, čiščenje gospodinjstva, skrb za otroke.«; »V primeru, da

sva oba s partnerjem odsotna, prosiva za pomoč starejša otroka, ki sta že polnoletna, ali pa vključiva babici, ki sta prav tako vedno pripravljene pomagati.«

Udeleženke so poudarile, da so gospodinjska opravila opravljala sproti, ko so imele čas, ravno zaradi tega, da se stvari niso kopičile. Pravijo tako: »Kljub napornem urniku si vedno vzamem čas tudi za družino in za gospodinjska opravila. Pomembno je, da sproti opravljam vse potrebne obveznosti, da se mi ne nakopičijo, hkrati pa si v družini delimo delo.«; »Med delovnim tednom, ko nisem imela predavanja ali drugih študijskih obveznosti. Ob vikendih.«; »Čez cel dan, razen ko sem zaključevala z izobraževanji.« »Za opravila sem si vzela čas pred in po predavanjih, med vikendi.«

3.4.7 Fizično in psihično počutje

Z našo raziskavo smo ugotavljali tudi, kako je tempo vplival na njihovo fizično in psihično počutje. Udeleženke so povedale, da so čutile utrujenost: »Včasih sem zelo utrujena od vseh obveznosti, zato si vzamem čas za počitek in odmislim vse obveznosti, ki me čakajo v nadaljevanju.«; »Ko si mlajši, gre to lažje.«; »Večkrat sem bila utrujena.« Vzporedno so čutile tudi stresna obdobja, predvsem v času izpitov. Vprašali smo jih, kako so se spopadale s stresom in utrujenostjo. Odgovorile so, da so med vikendi nadoknadile s počitkom in da jim je ogromno pomagal pogovor s partnerjem: »Pomagali so mi pogovori s partnerjem.«; »Poizkusila sem si vzeti čas zase – vsak drugi ali tretji dan sem šla na polurni sprehod sama. In seveda čas z možem zvečer, to mi je pomenilo zelo veliko, da sva ostala povezana.«; »Počitek v prostem času, več spanca.«; »S stresom se soočam večkrat. Če je prehudo, se pogovorim s partnerjem ali sodelavko in že to, da me nekdo posluša, mi veliko pomeni. Kadar sem utrujena, si vzamem čas za počitek ali pa grem na sprehod v naravo, da se umirim in nabere novih moči.«

3.4.8 Študij, potek in zaključek

Udeleženkam smo zastavili vprašanje, koliko časa na teden namenijo predavanjem in delu za študij. Odgovori so bili različni: »Približno 5–10 ur tedensko.«; »Po potrebi, včasih več in včasih manj.«; »Okvirno 10–12 ur tedensko.«; »Predavanja imam različno, včasih tudi štirikrat tedensko. Takrat je zelo naporno, ker se po službi vozim v Maribor, zato si med vikendom privoščim malo več počitka, kolikor mi čas dopušča ob vseh obveznostih.«; »Dvakrat na teden imam predavanja po službi in ob sobotah dopoldan.«

Obvezen čas za predavanja so opravljale po vnaprej določenem urniku. Učenje in ostalo delo za študij pa so si organizirale v prostem času – zvečer, med vikendi: »Čas za študij je predvsem v popoldanskem času, kadar nimam predavanj, in med vikendom. Velikokrat delam tudi med prazniki, da uredim vse potrebno. V tem primeru ostanem

sama doma, medtem ko gre družina na kakšen obisk ali druženje s prijatelji.«; »Med delovnim tednom ob večerih in med vikendi takrat, ko sem si lahko vzel čas.«; »Zvečer, ko so šli otroci spat. Ko sem zaključevala z izobraževanjem, pa tudi čez dan, takrat, ko je mož prevzel otroke in so šli ven ali na obisk k njegovi mami.«; »Običajno po 20. uri, ko so otroci zaspali. V času izpita pa še čez vikend.«

V času študija se pojavijo tudi marsikateri dvomi, prepreke, vprašanja. Udeleženke smo povprašali o njihovih občutkih med študijem. Odgovori so bili različni. Nekaj udeleženk je še vedno v procesu študija in lahko vidimo, da nestrpno pričakujejo konec. Odgovori drugih kažejo, da so se ob zaključku študija »znebile« velikega bremena in skrbi. Pravijo tako: »Na koncu se je že vse skupaj malo vleklo, ko je bil zagovor diplome opravljen, sem zadihala s polnimi pljuči.«; »Čudovito mi je bilo to, ker sem se res lahko zanesla na moža in ljudi okoli sebe, bili so pripravljene pomagati.«; »Na začetku in celoten prvi letnik dvoletnega študijskega programa sem imela zelo veliko motivacijo in delovno vnemo, ki pa je proti koncu prvega letnika počasi padala. V drugem letniku študija imam opazno manj energije in motivacije za študij. Motivacije za posamezne predmete ne najdem več, glavni cilj in motivacija mi je dokončanje študija.«; »Kljub temu, da je delo naporno in hkrati zahteva dobro organizacijo, mi je študij zelo zanimiv, saj si želim pomagati otrokom v stiskah, da bodo uspešni in bodo prišli do svojega cilja.«; »Naredi korak naprej, dokler je še čas, je bil moj moto.«

Sledilo je naslednje vprašanje, ki je bilo malo bolj občutljive narave, in sicer, če so udeleženke študij končale uspešno in če bi se ponovno podale na to pot. Iz podanih odgovorov vidimo, da je bilo težko, udeleženke so večkrat premišljevale o prekinitvi, a so vztrajale, ker so vedele, kakšen je njihov cilj. Odgovarjale so: »Študij je bil končan uspešno, vendar tega ne bi več ponovila.«; »Študij in izobraževanje sem končala uspešno, v prvem roku. Nič ne bi spreminjala. Dogovarjanje in prilagodljivost je še okrepila mojo vez z možem, dala nama je tudi kakšno lažjo lekcijo.«; »Do konca študija imam še tri izpite in magistrsko nalogo. Ocenjujem, da bom v naslednjem letu in pol zaključila študij. Če bi se še enkrat odločala za študij, bi se zanj še vedno odločila.«; »Dokončati moram še polletni semester in nato še zimski semester ter magistrsko delo. Vsekakor bi se za študij še enkrat odločila, saj mi izobrazba veliko pomeni in je tudi pomembna za moje napredovanje v poklicni smeri.«; »Študij sem uspešno zaključila. Verjetno bi se odločila za drugo smer študija.«

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Z našo raziskavo smo ugotovili, da so se udeleženke za študij ob delu in družini odločile iz različnih razlogov. Eden izmed razlogov je bila lastna želja, želja po spoznavanju novih stvari, ker jih to zanima, želja naučiti se novih stvari, da bi lahko pomagale drugim. Drugi razlog pa je interes po napredovanju v službi, boljša finančna stabilnost. Razvidno iz odgovorov posameznic, je bil interes po višji izobrazbi »zazan« iz strani delodajalca oziroma je bil le-ta povod v razmislek.

Odgovori udeleženk so pokazali, da izobraževanje vpliva na odnos med partnerjema in otroki. Naleteli so na težave, ki so jih rešili s pogovorom in prilagajanjem. Odnos med partnerjema se ni poslabšal, vendar okrepil. Izrednega pomena je sporazumevanje in dobra organiziranost. Marsikatero delo, ki ga je prej opravljala udeleženka sama, so prevzeli partnerji. Kot smo ugotovili in analizirali, so bili v največjo podporo in pomoč udeleženkam prav njihovi partnerji. Prilagajanje ostalih dejavnosti v prostem času je tudi pomemben podatek. V času šolanja so udeleženke in tudi njihovi partnerji morali sprejeti nekaj kompromisov in se odreči tako rekoč hobijem ali drugim dejavnostim v prostem času. Ta čas je bil namenjen vzgoji in varstvu otrok. V času prisotnosti samo enega starša, so prioriteta otroci. Vse udeleženke so poudarile pomembnost organiziranosti (pobrati otroke iz vrtca, obšolske dejavnosti, gospodinjska opravila ...), ko je ta obremenitev samo na eni osebi. Ugotovili smo, da mlajši kot so otroci, manj sprememb so po mnenju posameznic občutili. Starejši otroci so večkrat spraševali, kam hodi mami in kdaj pride. Vsekakor pa starejši otroci lažje razumejo, zakaj mora mami hoditi v šolo in koliko časa bo trajalo. Ugotovili smo, da se odnos med udeleženkami in otroki ni veliko spreminjal. Prosti čas, ki so ga imele, so kvalitetno preživele z otroki.

Velikokrat se obveznosti prekrivajo in zato je treba prositi za pomoč svojih bližnjih. Na pomoč priskočijo stari starši, občasno tudi drugi sorodniki, ki so prav tako nudili podporo in pomoč pri varstvu in skrbi za otroke. Otroci so veseli varstva pri babicah in dedkih, kjer se tudi medgeneracijsko družijo. Podpora staršev je udeleženkam dala zagon in moč, da so lažje in brez skrbi opravile študijske obveznosti. Pomoč nudijo na domu družine ali na domu starih staršev. Na domu družine poskrbijo še za kakšno drugo gospodinjsko delo (kosilo, perilo ...).

Iz raziskave smo ugotovili, da je bil za udeleženke ta korak večkrat zelo naporen. Opisale so svoje občutke. Ves čas so se srečevale z utrujenostjo in stresom. Povedale so, da so večkrat pomislile, da bi študij prekinile, prav zaradi pretiranega tempa in vseh stvari, ki so se večkrat nakopičile, ob koncu šolanja pa so si oddahnile. Če bi vedele, kaj

za sabo prinese študij ob družini in službi, se za to ne bi odločile še enkrat. Po drugi strani pa so zdaj vesele in ponosne same nase, da jim je to uspelo in so dosegle svoj cilj.

Usklajevanje službe, družine in izobraževanja je lahko zelo naporno. Dopoldanski delovnik, nato predavanja do poznega večera in predavanja tudi ob vikendih. Ravno zato je, kot že nekajkrat omenjeno, tako pomembna organiziranost. Organiziranost dneva od jutra do večera. Naše udeleženke raziskave so povedale, da so kljub organiziranosti še vedno kdaj naletete na ovire. Takrat se je treba odpovedati kakšni stvari, ki ni nujna ter angažirati stare starše za pomoč. Študijske obveznosti pridejo na vrsto ob večerih, ko otroci zaspijo in med vikendi, ko navadno ni službe. Študijske obveznosti jim tedensko vzamejo približno 10 ur, oziroma odvisno od izpitnih obdobj. Takrat se intervjuvanke najraje umaknejo na samo, kjer imajo mir in tišino. Priprava na izpite je stresna, še posebej poleg družine in drugih obveznosti.

Občutki pred začetkom študija so bili za vsako udeleženko drugačni. Nekatere so se brez pomislekov podale v pustolovščino, spet druge so potrebovale kar nekaj časa, da so sprejele pravo odločitev. Ugotovili smo, kakšni so bili njihovi občutki med trajanjem študija. Velikokrat so pomislile o opustitvi študija, saj jim je bilo na neki točki preveč. Udeleženke so povedale, da je ravno ob takih trenutkih podpora in vzpodbuda najbližjih „zlata vredna“. Same bi verjetno obupale, potrebovale so nekoga, da jih zopet spomni, zakaj se je vredno potruditi. Njihovi občutki po zaključenem študiju pa so svoboda, zadovoljstvo, sreča, ponos. Udeleženke so ponosne na svoj dosežek, ponosne na to, kako so usklajevale službo, družino in študij. Hvaležne so vsake pomoči, ki so je bile deležne. Povedale so, da je vsaka pot težka, ampak da uspeš, če imaš jasen cilj.

Diplomsko nalogo bi lahko nadgradili z analizo dodatnih vprašanj. Udeleženkam bi lahko zastavili še vprašanja v povezavi s službo in odnosom z delodajalcem ter odnosom s profesorji pri študiju.

5 LITERATURA IN VIRI

- Anderson, K. in Leaper, C. (1998). Emotion talk between same – and mixed gender friends: Form and function. *Journal of Language and Social Psychology*, 17(4), 419-484.
- Arsenjuk, T. (2010). *Razlike med spoloma v neverbalni komunikaciji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Butler, Judith (2001). *Težave s spolom: Feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: Založba Škurc.
- Asen, E. (1995). *Družine*. Ljubljana: DZS.
- Carli, L. (2001). Gender, Interpersonal Power, and Social Influence. *Journal of Social Issues*, 57, 4, 725-741.
- Družinski zakonik. *Uradni list RS*, št. 15/17, 21/18, 22/19, 67/19, 200/20, 94/22 in 5/23.
- Fausto-Sterling, Anne. (2014). *Biološki/družbeni spol: biologija v družbi*. Ljubljana: Krtina.
- Godina, V. Vesna (2021). *Zablode feminizma*. Ljubljana: NUK
- Haralambos, M. in Holborn, M. (1999). *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS
- Hooks, B. (2000). *Feminizem je za vsakogar: Strastna politika*. London: Pluto Press.
- Jorgan, M. (1990). *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
- Jogan, M. (1986). *Zaposlenost žensk in spreminjanje družbe*. Ljubljana: Univerzum.
- Krajnc, A. (1977). *Izobraževanje naša družbena vrednota*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Krajnc, A. (1979). *Izobraževanje ob delu*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Musek, J. (1989). *Spol, spolne vloge in vrednote*. Anthropos.
- Mrčela, A. in Sadar, N. (2007). *Delo in družina – s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. Ljubljana: NUK
- Weininger, O. (1993). *Spol in značaj*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.